

Glasilo
„Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“.

Izdavatelj in urednik:

Andrej Žumer,

nadučitelj in c. kr. okrajni šolski nadzornik.

Št. 6.

Ljubljana, 16. sušca 1892.

XXXII. leto.

Vsebina: J. Ravnikar — Litija: Jan Amos Komenski. — I. K. — Trb.: Na katerih berilih II. in III. čitanke bi se dalo iz zdravjeslovja (higijene) poučevati in v katerem obsegu? — Peticija odbora deželne učiteljske konferencije za zboljšanje učiteljskih plač. — Iz deželnega zbora, — Jožef Korošec: Laž. vzrok slabe vzgoje in kako ji odpomoči. — Frančišek Gross — Suhorje: Naša učiteljska društva. — J. Marn: Knjiga Slovenska. — Ukazi in odredbe šolskih oblastev. — Listek. — Društveni vestnik. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Listnica uredništva.

Jan Amos Komenski.

(V spomin tristoletnice.)

Iz te opisane nesreče razvidimo, da je Komenski prišel ob vsa svoja dela pansofistiška, dalje ob popolni slovar latinsko-česki in česko-latinski, na katerem je deloval nad 40 let, neutrudno nabiral je gradivo zanj, da bi imel narod češki popolni zaklad svojega jezika; ravno tako so bile uničene vse njegove pridige, katere je kot službenik bratovske cerkve spisoval 40 let; jedin odlomek pansofije se je ohranil.

Od l. 1656. do svoje smrti je bival Komenski s svojo rodbino pri Lovrenciji pl. Geeru, sinu Ljudovitovem v Holandiji. Cerkev čeških bratov se je razkrojila po vseh kotih sveta; bratje so se raztrosili po Pruskem, Saksonskem, Ogerskem, Lužici, Holandiji it. d., toda v jedno cerkev se niso združili nikoli več. Komenski je kot pregnani bratovski škof skrbel še

vedno za svojo raztrošeno čredo, o tem spiše 1660. l. pastirski list pod naslovom: „Žalosten glas pregnanega pastirja uničene črede“ — z jako ganljivim duhom: „Od konca zemlje kličem vam, raztrošeni čredi božjih ovčic, jaz do konca zemlje pregnan, žalosten, samotni, zapuščen pastir vaš. Oh, — bodete li še slišali glas moj? in bodem li kdaj tudi jaz slišal še glas vaš? — Bodite srečni, bratje, prijatelji moji, spomnite se še mene, pa ne drugače, kakor da bi me že bili položili v grob; kajti, akoravno danes še diham, ne vem, bodem li jutri še živel. In ako nam je Gospod še za nekoliko dnij podelil življenje, naj nam bodo v počitek in pripravo na večno pot. Naj se še malo okrepčam, predno se preselim s tega sveta!“

Komenski tudi ni miroval zadnje dni svojega življenja; skrbel je še vedno za

svojo čredo; vse svoje moči pak je posvetil šoli. V Amsterdamu je prevzel namreč voditeljstvo in upraviteljstvo vseh šol, ki jih je povzdignil na jako visoko stopinjo; s tem si je pridobil veliko spoštovanja po mestu in okolici; vse ga je čislalo in ljubilo.

Za svojo čredo je Komenski izdal l. 1658. „Manuale“ (priročno knjigo duhovnikom); l. 1659. pa „Cancional“ (cerkvene pesmi) in še druge liste naboženske vsebine. Zadnji njegov list „Unum necessarium“ (samo jedno je potrebno), kojega pomen pojasnjuje slavni Herder v svojih „Briefe zur Beförderung der Humanität“, glasi se kakor labudova pesem, ter je bil tiskan v latinskem jeziku l. 1668., zapustil ga je tudi v češkem jeziku.

Komenski umrje kot 80 letni starček dné 15. listopada 1671. l. v Amsterdamu, ko je ravno dokončaval svojo „pansofijo“ in jo pripravljaj za natisek, kajti po nezgodi v Lešnu je tukaj zopet pričel na svoji „pansofiji“ delovati. Videč in čuteč, da se mu bliža zadnja ura, naroči svojemu sinu Danijelu, naj po njegovi smrti vse rokopise uredi in je da tiskati. Pozemeljske ostanke tega velikanskega duha so položili v poseben grob v cerkvi v bližnjem mestu Nardenu ob zalivu Zuiderskem. Pred nekaj leti šele so mu postavili njegovi rojaki v Brandisu na reki Adler na severovzhodnem Českem primeren spomenik, uprav v tistem mestu, kjer je pisal svoj slavni „Labyrinth světa a ráj srdce“. To leto pak bode društvo učiteljev „Jan Amos Komenski“ svojemu velikemu pedagogu J. A. Komenskemu povodom 300 letnice njegovega rojstva v Ogerskem Brodu na Moravskem postavilo lep spomenik. Mnogim, katerih zasluge se nikakor ne morejo meriti s tem, kar je blaži Komenski storil za človečanstvo, stavili so spomenike že zdavno; ta veliki slovanski reformator na šolskem polji dobi pa stoprav ob 300 letnici v svojem rojstvenem kraji primeren spomenik. Slava in čast torej bratovskim tovarišem na severu, ki s tem

činom časte spomin svojega imenitnega in slavnega rojaka!

* * *

Predno pričnemo z imenitno knjigo Komenskega, slovečo „Didaktiko“, poslušajmo še slavnega Francoza Ivana Micheleleta, kako on ocenjuje Amosa v svojem delu „Nos Fils“ (Paris 1870).

„Ta prekrasni veleduh — v resnici velik, mil in blag, neizmerno plodovit vsestransko učen, kakoršen je bil pozneje Leibnitz, izšel je iz tiste domovine, kakor velikan v muziki — Mozart, iz onih krajev, kjer so vedno divjale neusmiljene vojske. Komenski, tako mu je ime, bil je od divjih Spanjolov izgnan iz svoje domovine — Moravske — — —; toda uprav ta izguba mu je pridobila svet. Trdim naravnost, dobil je s tem zjedinjeno misel vsega človeštva. Brezštevilno src in duhov bode v prihodnje objelo vsa znanja in vse narode. Prepotujoč mnogo sveta: bil je na Poljskem, Ogerskem, Švedskem, Angleškem, v Holandiji — povsod je oznanjeval mir, kazoč prava sredstva miru in najvažnejše jamstvo „za vse občno pobratimstvo“. Ustvaril je nad 100 del ter poučeval v 100 mestih. Raztrošeni udje tega velicega moža, ki jih je razpostavil po svojih cestah, zbero se v celoto popreje ali kasneje. Izmed njegovih knjig omenjam naj le dve: „Zgodovina mučeništva česke cerkve“, pisana na razvalinah sveta (českega), ter „Pogrebna elegija Gustava Velikega, previdnega sodnika, ki je pomiril svet“.

„Ta neumorni pisatelj razmotrava v vseh svojih špisih, kako bi bilo bolje končati vojno, nego z mečem; način namreč, kako bi se zmanjšala pri raznih narodih njih različnost, kako bi se uničilo njihovo protislovje ter bi po tem takem prišli v veliko občno soglasje (harmonijo).

Izšel je iz naročja blagih Moravcev. Ves navdahren in napojen z njihovim duhom, obrnil se je najpred do kristjanov, do krščanske Evrope, na to na človeka, „na vse“. (Dalje prih.)

J. Ravnikar.

Na katerih berilih II. in III. čitanke bi se dalo iz zdravjeslovja (higijene) poučevati in v katerem obsegu?

(Nadaljevanje.)

Berilni spis 106.: „Baker“ str. 90.

1. Vsebina: Opis bakra kot ruda, njegove primesi, kako nastane zeleni volk; svarjenje gledé uživanja jedi iz posod, ki so z zelenim volkom prevlečene.

2. Obseg: Zeleni volk se prikaže na bakru jednako, kot rja na železu. Rja ni škodljiva človeškemu zdravju, tem bolj pa zeleni volk, ki je hud strup. Kotli, v katerih kuhamo jedi, in druge posode iz bakra morajo biti od znotraj pocinjene, ker drugače se naredi zeleni volk, ki bi otroval jedila. Kisle in tudi sladke reči izcimijo zeleni volk v kratkem času. Varujte se tedaj pred zelenim volkom. Zelen je, kakor novo pomladansko zelenje, pokaže se na bakru, kot tenka skorjica in se lahko odluši. Tudi krajearji so iz bakra in se lahko naberó zelenega volka, zato jih ne v usta devati!

115. berilni spis: „Strela“ str. 115.

1. Vsebina: Prigodek ob času nevihte.

2. Obseg pouka: Med bliskom in gromom ne smemo teči; ni dobro reči iz železa, bakra ali drugih kovin na sebi imeti ali je nositi; nevarno je pod visokim drevesom zavetja iskati, jednako tudi ne pod stolpom ali na takih krajih, kjer je močen prepih. Kovine in skalovje privabijo električno moč — tako imenujemo blisk — jednako, kakor vlažen zrak, voda, visoko drevje in veter.

120. berilni spis: „Zrak“ str. 103.

1. Vsebina: Najvažnejša svojstva zraka in njegove prikazni v natori.

2. Obseg pouka: Zrak je ljudem, živalim in rastlinam neobhodno potreben. Zrak je čist, še večkrat pa je napolnjen s smradčinami, dimom, prahom itd. Takov zrak je človeškemu zdravju škodljiv in je vzrok mnogim skrivnim boleznim. Kakor ne maraš za izprideno vodo, tako tudi ne

maraj za izpriden zrak! Največ rečij na svetu je iz posebnih tvarin sestavljenih, tako tudi zrak. Kava obstoji večinoma iz črne vode, iz mleka in iz nekoliko sladkorja; tako ti jo napravijo mati. Jednako, a ne iz ravno tega je sestavljen zrak. Zrak obstoji namreč iz dušca, kisleca in iz ogljenčeve kisline. To troje prešine jedno drugo, kakor črna kavina mleko in raztopljeni sladkor v kavi. Čim več ima slednja mleka, tem bolj hrani. Tudi zrak ima tako rekoč svoje mleko v sebi in to je kislec, neka popolnoma skrivna tvarina. Čim več je kisleca v zraku, tem bolje se počutijo ljudje in živali v njem. Sicer ima zrak na prostem povsod jednako veliko kisleca v sebi, a ne tako v zaprtih prostorih, kakor v spalnicah, učilnicah in cerkvah. Pri sopenji se porabi samo kislec, vse drugo se zopet izsope. Čim dalj in čim več ljudij sope v kakem prostoru, tem pred se vzame zraku kislec. Zrak pa, ki ima malo kisleca, se pozna na tem, da nam je tesno v plučih in da nas mine veselost, še bolj pa se spozna, če niti luč ne gori več tako čvrsto, kot sicer. Tu je treba prevetrovati. V stanicah, spalnicah, posebno pa v učilnicah naj se vsaki dan okna in vrata vsaj jedno uro in sicer dopoldne, najbolje med pometanjem odprta imajo, da odžene prepih vse slabe tvarine, ki so se primešale zraku in da pride nov zrak, ki donaša zopet kislec. Odstrani vse, kar more zrak okužiti! Nalezljive bolezni se razprostirajo najbolj po zraku. Da bi se pokončale cime bolezni koj v zraku, se poslužujemo raznih sredstev, kakor klorovo apno, klorova voda i. dr.

121. berilni spis: „Veter“ str. 104.

1. Vsebina: Svojstva, prikazni in učinki vetrovi.

2. Obseg pouka: Ako brije mrzla sapa skozi toplo sobo, treba je takov pre-

pih odstraniti. To se posebno pozimski čas rado zgodi, ko so špranje pri vratih in oknih ali celo luknje, skozi katere prihaja ledena sapa v zakurjene prostore. Taki prepipi so največji škodovalci zdravju. Po njih nas bolé zobje, nas trga po glavi ali po udih, nas ščiplje in kolje po kosteh, da ne moremo niti spati. Zamašite torej take špranje ali luknje. Poletni prepipi ne škodujejo, ker je zrak v sobi in zvonaj ali jednako topel ali pa je zvonaj še toplejši nego v sobi.

124. berilni spis: „Megla, oblak, dež“ str. 107.

1. Vseбина: Najnavadnejši pojmi gledé megle, oblakov in dežja se otvorijo.

2. Obseg pouka: Ni dobro po dežji premočenim mirno obsedeti ali obležati, kajti mokrota, ktera se suši na zraku, odzame životu toploto, da jo porabi v sušenje. Mokro obleko je treba sleči in popolnoma suho obleči. Tudi od pota pre-

močeno perilo je treba preobleči. Kadar ste bili v kopeli, ne trpite mokrote na životu, tomveč obrišite se kar najpred mogoče.

127. berilni spis: „Sneg in toča“ str. 109.

1. Vseбина: Kaj je sneg in toča in kako nastaneta.

2. Obseg pouka: Sneg je sicer zmrznena voda, vendar je setvi na polji topla odeja, ki jo varuje pred zmrzino. Ozebljeni udje naj se drgnejo se snegom, dokler ne kroži zopet kri po žilah. Ljudje, ki so vsled prehudega mraza zmrznili a imajo še iskro življenja v sebi, se zakopljejo v sneg, da se jim zopet povrne življenje.

Toča more nevarna biti, kajti časi imajo zrna debelost kurjega jajca. Ako pade iz velike visočine doli na tla, more človeka, posebno otroka, katerega zadene na glavo, ubiti, kar se je tudi že pripetilo. (Dalje pr.)

I. K. — Trb.

Peticija

odbora deželne učiteljske konferencije za zboljšanje učiteljskih plač.

Visoki deželni zbor! Izvršujoč soglasni dotični sklep deželne učiteljske konferencije, ki je zborovala dné 1. 2. in 3. kimovca preteklega leta v Ljubljani, usoja se nje stalni odbor visokemu deželnemu zboru predložiti nastopno prošnjo:

I.

Visoki deželni zbor blagoizvóli zakon z dné 29. kimovca 1890. I. dež. zak. št. 23, premeniti tako, da se bode § 2. odstavek 2. odslej glasil:

„Letna plača začasno nameščenih učiteljev (učiteljic), kateri (katere) se smejo uporabljati v učiteljskih službah vsake plačilne vrste, določena je s 360 gld.

Kadar pa si pridobé spričevalo učne usposobljenosti, stopijo takoj v užitek plače 450 gld.

II.

Ravno tako blagovóli visoki deželni zbor § 3. odstavek 1. istega zakona premeniti tako, da se bode odslej glasil:

„Od skupnega števila učiteljskih služeb dežele Kranjske jih pride na I. vrsto osem odstotkov, na II. vrsto dva najst odstotkov, na III. in IV. vrsto pa po štirideset odstotkov“.

Svojo prošnjo za premembo teh dveh paragrafov utemeljuje podpisani stalni odbor s temi razlogi:

Zakon z dné 29. listopada 1890. dež. zak. št. 23, s katerim se urejajo službeni prejemki ljudskih učiteljev na Kranjskem, v omenjenih dveh paragrafih obseza ne-

katera določila, katera zelo neprijetno čuti velik del našega ljudskega učiteljstva in katera zelo motijo dobri utisek, ki bi ga bil novi zakon brez njih naredil pri njem.

Z novim zakonom so najhuje zadeti začasni učitelji. Plača letnih 360 gld., katero novi zakon ustanovlja učiteljem te kategorije, skoraj ni dostojna mladega omikanega moža, ki se je po dvanajsetnem učenju posvetil važnemu poklicu ljudsko-šolskega učitelja. A recimo, da že zadostuje njegovim skromnim telesnim potrebam, kje potem mladi začasni učitelj najde pomočkov za duševno svojo izobrazbo; kdo mu plača takse, kadar se oglasi k preskušnji za učno usposobljenost; kdo povrne troške, kateri mu ob tej preskušnji nastanejo, ko mora od daleč potovati v deželno stolno mesto ter ondukaj bivati najmanj jeden teden, če ne še dalje?

Zlasti občutno pa je, da novi zakon ne dela razločka med začasnimi učitelji brez učiteljskega spričevala in med tistimi, ki so že prebili preskušnjo učne usposobljenosti. Marsikomu se tudi še po 2 do 3 leta po preskušnji ne posreči dobiti stalne službe, dasi je izpolnil vse zakonite zahteve in zadostil vsem zakonitim pogojem. Ako pomislimo, da se začasnim učiteljem na podstavi § 56. državnega šolskega zakona z dné 2. vel. travna 1883. drž. zak. št. 53, oziroma § 62. deželnega zakona, dné 29. mal. travna 1873. dež. zak. št. 22, ves čas od tistega hipa, ko so prejeli spričevalo učne usposobljenosti, pri izmeri pokojnine všteva v stalna službena leta, bilo bi pravično in dosledno, da bi tudi zakon z dné 29. listopada 1890. dež. zak. št. 23, pri določevanju službenih prejemkov naredil razliko med začasnimi učitelji z učiteljskim spričevalom in med začasnimi učitelji brez učne usposobljenosti.

Drugo jako občutno določilo novega zakona je to, da so v prvih treh plačilnih vrstah dotični odstotki očitno prenizki. Izmed 560 kranjskih učiteljev jih je namreč letos

v I. plačilni vrsti	28	ali	5 ⁰ / ₁₀₀
„ II. „ „	56	„	10 ⁰ / ₁₀₀
„ III. „ „	196	„	35 ⁰ / ₁₀₀
„ IV. „ „	280	„	50 ⁰ / ₁₀₀

Ko je bilo treba na podstavi teh odstotkov učiteljska mesta razvrstiti, prišla so šolska oblastva v neprijetni položaj, da niso mogla toliko učiteljev pomakniti v I., oziroma v II. plačilno vrsto, kolikor jih ima na podstavi § 3. odstavek 2. zakona z dné 29. listopada 1890, dež. zak. št. 23., z oziroma na važnost dotičnih šol, na odgovornost z učiteljskim mestom združene službe in na krajne razmere jasno pravico zahtevati, da pridejo v I., oziroma v II. plačilno vrsto.

In tako smo doživeli, da je zakon, ki ima blagi namen, učiteljstvu njegove dohodka izboljšati, v Ljubljani 4 učitelje iz I. plačilne vrste (700 gld.) pomaknil v II. plačilno vrsto (600 gld.); 6 učiteljev in učiteljic iz II. plačilne vrste v III. plačilno vrsto (500), in da je ustanovil mesti 2 učiteljic z najnižjo plačo 450 gld., kakeršnih doslej v Ljubljani še ni bilo, vrhu tega pa še vsemu učiteljstvu ljubljanskemu starostne doklade od 60 gld. znižal na 40 gld. Res, da sedanje učiteljstvo ljubljansko ni nič prikrajšano, ker se mu morajo plačevati dotične dopolnilne doklade; a jako občutno bodo v Ljubljani prikrajšani učitelji prihodnjih časov. Ljubljanski učitelj I. plačilne vrste je imel na podstavi prejšnjega zakona z dné 9. sušca 1879. dež. zak. št. 13, o službenih prejemkih učiteljskih, po štiridesetletnem službovanji 1060 gl. pokojnine, po novem z dné 29. listopada 1890. dež. zak. št. 23, pa bode imel samo 940 gld. (tedaj menj 120 gld.) In ljubljanski učitelj III. plačilne vrste je bil po prejšnjem zakonu upokojen z 940 gld., po novem pa bode upokojen s 720 gld., prejemal bode sedaj celih 220 gld. menj pokojnine.

Ravno tako kakor ljubljanske učitelje je novi zakon z dné 29. listopada 1890., dež. zak. št. 23 malo razveselil nadučitelje mnogih štirirazrednic.

Gotovo so smeli nadučitelji vseh štirirazrednic pričakovati, da z ozirom na določilo § 3 odstavek 2. novega zakona pridejo v I. plačilno vrsto, a dočim se je mnogim to res posrečilo, prišli so nadučitelji v Št. Jerneji, v Mokronogu, v Šmartnem pri Litiji, v Toplicah pri Zagorji, v Št. Vidu pri Zatičini, v Št. Vidu nad Ljubljano, v Trebnjem, v Senožečah, v Srednji Vasi na Kočevskem in v Vipavi v II. plačilno vrsto, dasi nimajo nič menj dela, nič menj odgovornosti, nič menj važnih služeb, nič menj dražih stanovišč nego njih srečnejši tovariši. Vrhu tega se pa tudi nadučiteljem trirazrednic in nadučiteljem mnogih večjih in važnejših dvorazrednic (n. pr. v Litiji, na Bledu i. t. d.) z novim zakonom plača ni izboljšala tako, kakor bi se bila morala izboljšati na podstavi § 3, odstavek 2, samega istega zakona.

Mnogo tukaj navedenih nepravil pa bi se mahoma odpravilo, ko bi visoki deželni zbor blagoizvolil § 2. in § 3. zakona z dné 29. listopada 1890. dež. zak. št. 23. premeniti tako, kakor prosí podpisani stalni odbor. Izmed 560 sedanjih ljudskih učiteljev na Kranjskem bi jih prišlo potem

v I. plačilno vrsto	45	ali	8 ⁰ / ₀
„ II. „	67	„	12 ⁰ / ₀
„ III. „	224	„	40 ⁰ / ₀
„ IV. „	224	„	40 ⁰ / ₀

Troški, ki bi na podstavi te zakonske premembe nastali normalno-šolskemu zakladu, znašali bi menj nego 8.000 gld. Šolskim vodstvom bi bilo pa potem možno ljubljanskemu učiteljstvu spet to vrniti, kar mu je novi zakon vzel; možno bi bilo nadučitelje vseh štirirazrednic in nekaterih važnejših trirazrednic pomakniti v I. plačilno vrsto, nadučitelje nekaterih najvažnejših dvorazrednic in vse druge učitelje štirirazrednic v II. plačilno vrsto; možno bi bilo naposled v III. in IV. plačilni vrsti učiteljska mesta z ozirom na službeno starost dotičnih učiteljev, na važnost posameznih šol, na odgovornost z učiteljskim

mestom združene službe in na krajne razmere dotičnega stajališča pravičnejše razdeliti, nego je to zdaj možno, kajti v III. plačilno vrsto bi potem prišli vsi tretji učitelji na štirirazrednicah, vsi drugi učitelji na trirazrednicah, nadučitelji na manjših dvorazrednicah in skoraj polovico jednorazredničarjev, v IV. plačilno vrsto pa vsi četrti učitelji na štirirazrednicah, vsi tretji učitelji na trirazrednicah, vsi drugi učitelji na dvorazrednicah in druga polovica jednorazredničarjev.

Zakon z dné 29. listopada 1890., dež. zak. št. 23., določuje v 3. odstavku § 3., da je razvrstitev učiteljskih mest vsakih deset let pregledati; ker pa ima isti paragraf določilo, da zategadel med tem časom popravki iz važnih vzrokov niso izključeni, nádeja se podpisani stalni odbor, da njegova prošnja, ki izraža živo željo vsega kranjskega učiteljstva, pri visokem deželnem zboru najde poslušno uho in da visoki deželni zbor v tem zasedanji izvrši prošeno premembo, ki bi normalno-šolskega zaklada ne obremenila preobčutno, pač pa zadovoljila in osrečila ljudsko-šolsko učiteljstvo kranjsko.

III.

Vrhu tega je stalni odbor od deželne učiteljske konferencije dobil nalog, prositi visoki deželni zbor, naj uredi učiteljske plače tudi po službenih letih.

Dasiravno je stalni odbor prepričan, da je občna želja kranjskega učiteljstva, naj se uvede konkretualni status učiteljskih mest; dasiravno je dalje prepričan, da bi taka uredba izdatno pripomogla v to, da bi naše šole dobile zadovoljne in dobre učitelje in bi se s tem povzdignil tudi občni uspeh ljudsko šolskega pouka; dasiravno je naposled prepričan, da bi taka uredba mahoma odpravila šolskim oblastvom nadležno in za učiteljski stan nečastno moledovanje pri oddaji učiteljskih služeb, vendar do zdaj, ko se je jedva uvedel novi zakon, ne stavi dotične prošnje,

pač pa si šteje v svojo dolžnost, visoki deželni zbor opozoriti na ta sklep deželne učiteljske konferencije, da ga pri novi razvrstitvi učiteljskih plač, kakor jo vsakih deset let ukazuje § 4, odstavek 1, zakona

z dne 29. listopada 1890. dež. zak. št. 23, vzame v primerni poštev.

V Ljubljani, dne 29. svečana 1892.

Za stalni odbor deželne učiteljske konferencije.

Iz deželnega zbora.

I.

Učiteljski pokojninski zaklad.

Poslanec Klun poroča o izkazu kranjskega učiteljskega pokojninskega zaklada za leto 1890.

Dohodki so bili:

1. Preostanek od zaloge šolskih knjig 938 gld.;
 2. šolske globe 1109 gld. 50 kr.;
 3. 10⁰/₀ in 2⁰/₀ pokojninski odtegljeji 6265 gld. 87¹/₂ kr.;
 4. obresti aktivnih glavnice 1346 gld. 10 kr.;
 5. dotacijski doneski kranjskega deželnega zaklada 13.400 gld.;
 6. povrnjeni troški 103 gld. 7 kr.
- Skupni pravi dohodki so torej znesli 54¹/₂ kr., torej 974 gld. 54¹/₂ kr. več, kakor je bilo proračunjeno.

Povrnene pokojnine so znesle 8.88 gld., 23.162 gld. pričetni blagajnični ostanek 32.812 gld. 80¹/₂ kr., torej vsi dohodki 55.984 gld. 23 kr.

Troški:

1. Pokojnine učiteljev 13.561.49 gld.;
2. pokojnine učiteljskih vdov 6241 gld. 70 kr.;
3. vzgojnine 1141 gld. 82¹/₂ kr.;
4. miloščine 2105 gld. 96 kr.;
5. odpravnine 600 gld.;
6. pogrebne 130 gld.;
7. povrnjeni dohodki 100 gld.

Vkupe torej znašajo vsi troški 23.890 gld. 97¹/₂ kr., torej 1670 gld. 97 kr. več, kakor je bilo proračunjeno.

Ako se dejanski stroški odštejejo od skupne vsote dohodkov v znesku 55.890 gld. 23 kr., pokaže se končni blagajnični

ostanek v znesku 32.093 gld. 25¹/₂ kr., in sicer v državnih obveznicah šteje 35.753 in 126.392 v skupni glavnici 32.050 gld. in 43 gld. 25¹/₂ kr. v gotovini.

Ker je pričetno blagajnično stanje znašalo 32.812 gld. 80¹/₂ kr., kaže se z manjšava blagajničnega ostanka za 719 gld. 55 kr., nasprotno pa pomnožitev čistih zastankov 1146 gld. 84 kr.

Večina teh zastankov so šolske globe, ki znašajo 4818 gld., to je za 659 gld. več, kakor v pričetku leta. Zato je že lani deželni odbor priporočal deželnemu šolskemu svetu, da naj se strogo iztrjujejo šolske globe in ne nakladajo ljudem, ki jih ne morejo plačevati, ampak naj se zanižari roditelji kaznujejo na drug način, neizterljive globe pa naj se odpišejo. Deželni zbor jemlje na znanje ta izkaz.

II.

Računski zaključek normalno-šolskega zaklada.

Računski zaključek normalno-šolskega zaklada za leto 1890 kaže dober uspeh, ker se je v primeri s proračunom prihranilo 17.891 gld. To se je doseglo, ker so bili na jedni strani dohodki večji, na drugi pa troški manjši, kakor so bili proračunjeni.

Vsi dohodki so bili proračunjeni na 169.874 gld. 21 kr., v istini pa se je prejelo 180.141 gld. 61 kr., torej mimo proračuna za 10.267 gld. 40 kr. več.

Glavni del teh večjih dohodkov znašajo 10⁰/₀ doklade na davke; ker razložba dohodkov kaže te-le dohodke: I. obresti nespremenjene 3847 gld. 20 kr., II. doneski 19.983 gld. 8¹/₂ kr., torej že višji za 151 gld. 73¹/₂ kr.; III. 10⁰/₀ priklada

pa 155.498 gld. 21¹/₂ kr., tedaj več za 9498 gld. 21¹/₂ kr.; IV. razni dohodki 813 gld. 11 kr., torej višji za 617 gld. 45 kr.

Gledé doneskov od zapuščin omeni, da se je bilo vsled novega zakona, ki vrnava te doneske, za leto 1890 prvokrat za 1350 gld. več proračunilo, kakor je bil nasvetoval deželni odbor, in da se je od tega povikšanja v istini dobilo 1000 gld., ter je ta donesek samo za 350 gld. 68¹/₂ kr. zaostal za proračunjeno vsoto. Ali če se pomisli, da je leta 1890 umrlo le malo imovitejših ljudi, odpadek 350 gld. nima ničesar pomenjati.

Vsi dohodki so znašali 180.141 gld. 61 kr.

Troškov je bilo manj za 7623 gld. 82 kr., ker se je potrošilo:

I. za aktivitetne užitke učiteljev 261.386 gld. ¹/₂ kr., to je, 7785 gld. 99¹/₂ krajcarjev manj;

II. dotacije znašajo 3878 gld. 18 kr., to je za 366 gld. 18 kr. več;

III. nagrade in podpore so bile 16.014 gld. 34¹/₂ kr., torej tudi več za 484 gld. 34¹/₂ kr.;

IV. pokojnine učiteljskih vdov 637 gld. 50 kr., to je za 100 gld. manj, ker je leta 1889 umrla Eliza Margreiter;

V. miloščine nespremenjeno 269 gld. 16 kr.;

VI. pri raznih troških 182 gld. 65 kr., to je za 567 gld. 35 kr. manj.

Vsi troški so znašali torej 286.656 gld. 84 kr., to je 7623 gld. 82 kr. manj.

Vsled večjih dohodkov in manjših troškov dodalo se je iz deželnega zaklada namesto proračunjenih 124.406 gld. 45 kr.

le 107.627 gld. 93¹/₂ kr., torej se je v istini prihranilo 16.778 gld. 51 kr.

Poročilo se vzame na znanje.

III.

Podpore za šolske zgradbe.

Poslanec dr. vitez Bleiweis v imenu finančnega odseka poroča o podporah za šolske zgradbe in nasvetuje, naj se za l. 1892 dovolijo za šolske zgradbe iz deželnega zaklada podpore sledečim šolskim občinam: Predoslje 400 gld., Sorica 100 gld., Kovor 400 gld., Rateče 200 gld., Preddvor 400 gld., Dražgoše 100 gld., Iška Vas 400 gld., Hotedršica 300 gld., Sv. Trojica pri Cerknici 100 gld., Rateče 200 gld., Zasèp 400 gld., Mošnjec 300 gld., Breznica 500 gld., Dol 100 gld., Šmartino v kamniškem okraju 200 gld., Homec 100 gld., Radence 100 gld., Sv. Trojica v kamniškem okraju 200 gld., Dolenja Podgora 100 gld., Čeplje 100 gld., Tribučje 100 gld., Stari Breg 400 gld., Šmarje pod Ljubljano 400 gld., vkupe torej 5700 gld. Nasvèt obvelja, kakor tudi naslednja resolucija:

„Deželnemu odboru se naroča, da opozarja iz novega c. kr. deželni šolski svèt na silna bremena, katera si nalagajo mnoge majhne občine s sklepom, da hočejo zidati nova šolska poslopja ali nepriprava drago razširjevati že obstoječa šolska poslopja, česar pa vsled svojih prepričlih dohodkov in z ozirom na druge doklade nikakor ne zmorejo. Slavni c. kr. deželni šolski svèt naj torej vpliva na to, da načrti za šolske stavbe ne presegaja sredstev, katera zmorejo občine“.

Laž, vzrok slabe vzgoje in kako ji odpomoči.

Vsak vzgojitelj gotovo ve, da so večje pa tudi manjše napake pri učenci večkrat vzrok slabe vzgoje in da nasledki

nikdar ne izostanejo. K tem napakam prištevamo tudi laž in jednake sorodne pojme. Že koj na prvi pogled se nam zdi, kako

zelo škodljiva utegne biti omenjena napaka z ozirom na napredek vzgoje, kajti da je ista uspešna, moramo v vsakem trenutku v vseh slučajih imeti pravo poznanje notranjosti učenca. Če se je učenec navadil lagati, potem se kmalu vsa druga zla hočejo poskriti pod istim plaščem. Še huje je, če se v zadregi nič več ne obnavlja lagati, temveč zaupa v popolno srečno izvršitev. V tem slučaju je vsa vzgoja zaman. Učenec je dobil ravnotežje nad učiteljem, mu je takorekoč kos in postane le igrača pred njim. Z največjo skrbnostjo mora odgojitelj-učitelj tej nagnjenosti nasprotovati. Pred vsem mora zaprečiti prvo laž. V vsacem človeku je takorekoč bojazen pred neresnico, in preden se ona premaga, treba je precej trdne volje. Če je pa jedenkrat premagana, se nikdar več ne vspne, vsaj z isto močjo ne. Tako se godi v slučajih, na koje veliko premalo mislimo in pazimo. Kako postopati?

Vzgojitelj se varuj najprvo, da ne vidi laži tam, kjer je ni, sicer sam učencu poda prvo laž in tako brez njegove krivde isto sveto bojazen prelomi. Dalje se varuj učenca dolžiti laži, če ni prepričan, da se je zlagal. V takem slučaju je najbolje izogniti se nadaljnemu izpraševanju. Če pa učitelj gotovo vé, da je učenec nekaj nepravdega, nedovoljenega storil, ne poprašuj še le tako, kakor bi ne vedel vsega, ampak izgovori takoj resnico, da se ne more več izgovarjati. Pri tem seveda je treba jako previden biti. Ko bi bil učenec pa vendar nedolžen, bi za dolgo časa učitelj izgubil vse zaupanje pri njem.

Ne zahtevaj tudi prehitrega odgovora, kadar se je bati, da bode učenec le z ozirom na premali prevdarek neresnico povedal, ker bi morda resnico govoril, če bi bil prav premislil. V slučajih pa, kadar

prav gotovo veš, da bodeš slišal neresnico, bodeš bolje storil, če bodeš prav kratko postopal. Tudi ni prav, če že pri prvi laži ali neresnici učenca pitamo z lažnikom. Lepa beseda najde lepo mesto. Poskusimo v prvo z dobroto. Če ne pomaga, tedaj postopajmo z vso dovoljeno strogostjo.

Oglejmo si še nekoliko, kaj znameniti pedagogi pravijo k temu vprašanju. Nekateri trdijo, da se nekaj časa učencu otroku prav nič ne sme verjeti. Proti temu pa so drugi. Seveda óni mislijo še na duševno in telesno manj razvitega otroka. Toda osobno sem imel že večkrat priliko opazovati, da so me tudi že bolj razviti učenci koj v pričetku vstopa v šolo večkrat na led speljali, ali bolje rečeno za nos vodili. Šele po daljnem izpraševanju prišel sem na to, da mi je učenec vse ravno resnici nasprotno pripovedoval.

Sploh pa vse laži ne smemo devati v jeden in isti koš. Laž v nepremišljenosti izrečena je mala laž, med tem ko je premišljena, iz hudobije izrečena laž prava, vzgoji jako škodljiva.

Tedaj vzgojitelj-učitelj ne govori nikdar tudi ne dozdevne neresnice, temveč stóri, kar si obljubil. Na to smeš tudi učenca opozoriti. Zahtevaj tudi, da bode učenec proti svojemu součencu vedno resnico govoril, ne le proti tebi. Pozneje seveda se tudi v veronauku uči, da nam naša sveta vera prepoveduje lagati se. Tacega učenca priporoči g. katehetu, da bodeta skupno delovala v prid uspešnejše vzgoje.

Upam si tedaj izreči, da kdor bode v tem vedno premišljeno ravnal in bode vedno dosleden, da bode pri njem prava vzgoja učencev dobro napredovala in trud vzgojitelju-učitelju vsaj moralčno poplačala.

Jožef Korošec.

Naša učiteljska društva.

Smoter društev v občē, bodisi v tem ali onem sloju človeškega poklica je predobro znan, da bi hotel o njem še več in podrobno razmotrivati, kajti nikdo ne bode dandanes hotel še trditi, da je pregovor „v slogi — v društvu je moč“ — na neosnovani podlagi. — A drugo vprašanje je to, li društvo deluje tako, da svoj smoter doseže? To je za denašnje dobo, ko vse v družbah tiči, vprašanje eminentne važnosti.

Oglejmo si naša slovenska učiteljska društva; zadostujejo li ta zahtevam in razmeram sedanjega časa? Kar naravnost trdim, da ne. Nečem ugovarjati, da nekatera posamezna naša društva n. pr. ljubljansko slovensko učiteljsko društvo, pedagogično društvo v Krškem — a sedaj sem na kraju — vrlo delujejo in krepko napredujejo, a kaj pa druga učiteljska društva po mili naši slovenski domovini? No, kaj, dremljejo — če ne spijo.

Le jedenkrat v letu — in to morebiti o priliki uradnega zborovanja okrajne učiteljske konferencije, zbudé se navadno duhovni iz svojega letargičnega polspanja in takrat skočijo si nekateri ne še naspani udje z razdraženimi živci malce v lase ter se nekaj počohajo. Razpor je gotov. Jeden del se kuja, odtegne društvu, drugi ponosen zmage voli si novo društveno okostje — in nov feniks sfrči v ozračje; le še jeden dopis v časopise z opazko „društvo je v izvrstnih rokah, — pevovodja (dasi še jednega pevca ne pozna) je spretna — energična moč — in postelja je postлана. Vležemo se spat in trdno spimo do druge uradne konferencije, pri kateri se zgornje morebiti ponavija.

Gospodje, tako ne more biti in ostati še nadalje. Sedanji čas je čas resnega dela, in tega se moramo sosebnostno mi slovenski učitelji z vso eneržijo poprijeti in z jekleno vstrajnostjo nadaljevati; naša učiteljska društva morajo v delovanju na šolskem polju oživetiti — služiti morajo

v prvi vrsti šoli in njenemu napredku. Sedanja učiteljska društva, kakor je v občē znano, razpravljajo večinoma le gmotna, največ stanovska učiteljska vprašanja in težnje, za šolo samo se tam stori malo, da ne rečem — nič. Dragi tovariši! to in tako ni prav.

Povzdignimo najpoprej šolo, in ko ta cvete, povzdignen je tudi naš stan in potem nam bo lože v gmotnem oziru uspehe doseči. Učiteljska društva se imajo preustrojiti, njih pravila o tem oziru prenarediti.

Po mojem ne merodajnem nasvetu naj bi predsedništvo vsakega učiteljskega društva imelo samo administrativne reči v rokah, društvo samo pa naj bi se delilo po krajevnih razmerah v odseke z odsekovimi načelniki, katerih odsekov delovanje bi bilo to, kar je delovanje domačih učiteljskih konferencij — vpeljanih na večrazrednicah, — tedaj notranja šolska uprava in povzdiga te v toliko, kolikor to spada v delokrog učiteljev. Ti odseki bi se shajali — recimo 3--4krat med šolskim letom v šoloprostih dnéh ter zborovali prvokrat na podlagi odsekovnega načelnika izdelanega — vsako drugokrat pa na od zбора sestavljenega dnevnega reda i. s. na raznih krajih spadajočih v odsekovo okrožje.

Predsedovali naj bi tem zborom (konferencijam) nadučitelji - voditelji večrazrednic ali pa tudi stalno nastavljeni voditelji jednorazrednic, ktere odsek vsakokrat sproti izmed sebe voli. Ni mi treba poudarjati, kolikega pomena bi bile take konferencije za učitelje - novince ravno iz učiteljsča na službo došle. Na ta način pa najde tudi vsak še tako v gore potisnen in oddaljen ud učiteljskega društva v odsekovem zborovanju priliko, praktično se urediti v svojem težavnem poklicu.

Kako si razdelitev političnega okraja v zgoraj omenjene odseke mislim, navajam za primer postojinski okraj.

Sedež društva mislim si recimo v Postojini. Prvi odsek: postojinska okolica; drugi odsek: Pivka s košanško in vremsko dolino; tretji odsek: bistriška okolica; četrty odsek: spodnja vipavska dolina s Senožecami; peti odsek: zgornja vipavska dolina.

Glavno zborovanje naj bi imelo društvo v letu jedenkrat. Pri glavnem zborovanji

naj bi se delovanje vsakega odseka posebej pretresovalo, iz teh pretresovanj pa napravili glavni ukrepi — veljavni za vse šole spadajoče v dotični okraj. K sklepu še poprosim: Slavno uredništvo naj blagovoli ta moj nasvet v pretres vzeti, ker zagotavljam Vas, da me vodijo pri tem jedino le želje, naše šolstvo po moči povzdigniti. **Francišek Gross — Suhorje.**

Knjiga Slovenska

v

XIX. veku.

*

„Ne boj se, reče zala Vila,
Ne boj se! križ in gosli vzemi;
Lej, tebi sem ju namenila:
Poprini gosli, križ objemi!“

*

Janez Bilc r. 7. jan. 1839 v Bistrici pri Trnovem na Notranjskem, gimnazijo zvršil v Reki, bogoslovje v Ljubljani, posvečen 1. avg. 1864, bil nekaj časa zgodnjik v Trnovem, l. 1869—72 beneficijant v Lozicah, prej in slej pa deloma v Bistrici, deloma v Planini pri knezu Windischgraetzu zaradi bolehnosti v začasnem pokoju, ter sedaj biva v stalnem domu v Bistrici, kjer si — pod zastavo sv. križa, gosli v rokah — lajša trpkosti življenja v poeziji, kakor mu je naročila Vila (Vvod, Pervenci str. IV), na slavo Bogu in domovju.

Kakor A. Umek Okiški — pričel je tudi Janez Bilc Bistričan zgoodej pevat in dopisovati v Novice, Danico in Glasnik; na pr. v Novice l. 1856: Čertice o Reki. Popis bistriške doline na Notranjskem. Čičarija in pa Čiči (str. 388—292). Kočanska dolina. Bistriška (Pes.) — Novice l. 1857: Kako naj Slovenci nemški „sehr“ predstavljajo. Pravlica od Kuranta. Tersački grad. Pastirska (Pes.). Šege, navade in narodne pripovedke Slovincov v bistriški okolici na Notranjskem (239—

247). Učenec 6. gimn. šole. Narodne pri-slovice, poleg malih dopisov iz Reke in Bistrice. — Danica l. 1857: Čuj! ura je odbila (Sonet I). Pomoč kristjanov (Sonet IV). Božičnica (Dramatična sv. igra. cf. Pervenci III). Dopisov več iz Trnovega na Notranjskem — o cerkvi in šoli; iz Reke o cerkvenih znamenitostih, narodnem življenju, o šolskem pričetku in svršetku itd. — Novice l. 1858: Vodnik in pa France Bilc. Iz okolice Pivške. O Reki in njeni okolici. — Danica: Vélíki petik (Son. III). Velikonočna (Zgodnje solnce razsvetilo str. 57). V dopisih iz Reke o pustu, pobožnostih dijaških, o postu, praznovanju sv. Cirila in Metoda itd. — Slov. Glasnik: O Rečanih — čvrstih Hrvatih, o slovénkih šolah na kmetih, o šolskem spraševanju v Zagorju na hvalo učitelju Turku gledé slovenščine, o preosnovah šolskih, ljudskih in gimnazijskih, v narodnem smislu hrvaškem na Reki in okolici itd. — Slov. Prijatelj: Z Reke. O slovenščini (št. 8. 9).

Novice l. 1859: Misli o Vodnikovem spominku (naj se postavi kip). — Vodnikov Spomenik: Valentinu Vodniku o veseli stoletnici 3. febr. 1858 (Perv. str. 49). — Danica: Gospodova smert (Son. I). Božičnica (Merzla je zemlja s snegam

pokrita). Marijino češenje (Perv. Zdrava Marija). — Glasnik: Neven prestal izhajati — zarad nesloge! Narodni pregovori — nabral v notranjski Bistrici. — Novice l. 1860: Narodni prigovori. O notranjskih opetovavnih glagolih p. praševati, berevati, jedevati, skubevati, lagevati, stergevati, briševati, koševati, vendar pisevati, klicevati itd. (str. 360). Kmetovanje na Pivki (176–187). Kako je in kako bi bolje bilo na Pivki. I. Spašniki in živinoreja. II. Poljedelstvo. III. Sadjereja. — Glasnik l. 1861: Ozir na Notranjsko (10–15). Slovenija oživiljena (Dram. prizor: Vodnik, Coiz, Linhart — str. 57. 58. Vid. Novic. 1863 str. 53 — v slavni besedi Vodniku na čast 2. sveč.). Na grobu (Pes. sirota za mamico). — Novice l. 1862: Omika in narodnost Pivčanov (str. 382–391). — Glasnik: Tri dni v Cerknici (cf. Matija Ličan). Domovju (Pes. I. II). Vinska terta (Tertica mila, o roža prezala! — Sladkega vinca boš kapljico dala itd. Zložil B. Bistričan). Puščavnik (Pes. 228). — Novice l. 1863: Slovenija oživiljena. — Sv. Cirilu in Metodu 9. marca (Slovensko zemljo krije oblak temote . . . — Ciril in Metodi, možaka častita . . . — Oblak beži, nebó se kaže jasno . . . cf. Zlati Vek str. 4). — Glasnik: Sava (Tri verhi kipiyo str. 13). Zvončik in vijolica str. 77.

Pervenci. Poezije Janeza Bilca. V Ljubljani 1864. 16. 80. Nat. J. Blaznik. Izdal A. Janežič v „Cvetji iz domačih in tujih logov“, šestka III. — Posvetil je pesnik svoje „Pervence“ diki jugoslovenski, prevzviš. g. g. škofu djakovaškemu Josipu Jurju Strosmajerju (gl. Vvod). — Novice: Prešernu, spomenica Bilčeva (Ena se tebi je želja spolnila — da v zemlji očetov, — Kakor si želel vselej, našel na veke si mir itd. Perv. str. 52). Pozdrav čitalnici v Bistrici na Notranjskem (str. 269). — Glasnik: Domorodne iskricice III. str. 94. Vedna pravda — gledé realnih, vsaj nižjih gimnazij (str. 152). Pomladančice (I–VIII. Pes. str. 165–7). Nekaj o šolah (str. 349). — Koledarček družbe

s v. Mohor. za l. 1865: France Bile, verli duhoven in domorodec (str. 28–32. Vid. Glasn. 1864 str. 218–221. Vodnik. Spomenik str. 43–44. — Danica str. 269–270: Novomašnik nebes Kraljici. Himna v zahvalo. V opombici: „Častiti gospod prijatelj! Prosim, natisnite to pesmico — če je le moč — celo v prihodnji list „Zg. Danice“. Dolžan sem jo nebeški Kraljici, ktera me je lani iz smertne bolezni rešila, mi zdravje sprosila in me k Gospodovemu oltarju pripeljala. Bodi ji večna Slava!“ B–c. Himna ta je venček iz šesterih pesmic, katerih III. bodi na primer:

Ko terpel sem bolečine,
Misli, da življenje mine,
Ko krog mene bratje stali,
Britko se jokali;

V persih nada se mi vname,
Serce tak prositi jame:
„Oj pomagaj Pomočnica,
Vsmili se Kraljica!“ —

Glas mi v persih reče mili,
Da me vslušala je v sili.
Raste up in moč telesa,
Se jasné očesa.

Nekaj Bilčevih umotvorov se nahaja v Berilih za gimnazije in druge šole, pa v Cvetnikih Janežičevih. V tej dobi je prišel na svetlo: Bogomir, mladi puščavnik. Pripoved za otroško mladost in njene prijatle. Poleg Kristofa Šmida. S 6 podobami. V Celovcu 1867. 8. 78. Nat. Leon. — Sveti večer. Povest v božični dar pridnim otrokom. Spisal Kristof Šmid. Poslovenil J. Bilec. S 6 podobami. V Celovcu 1867. 8. 79. Nat. Leon. — Novice l. 1866: O nekterih imenih Notranjcev in Istrijanov (str. 182). — L. 1867: O novem letu (Po nebu jasnem plava — Sreberna lunica itd). — L. 1868 str. 419: Na grobu prečastitega nepozabljivega gospoda Antona Kosa, stolnega prošta, knezoškofovega vélikega vikarja itd. itd. Žalostinka v 6 kiticah na pr.:

Rázodeni pesem žalostna čutila,
Pevaj srca najbridkejše bolečine:
Črna zemlja nam možaka je pokrila,
Sina vrlega slovenske domovine itd.

V Danici l. 1866 str. 201 piše J. Bilc: „Podajam tu čč. bravcem „Zg Danice“ nekoliko naj lepših poezij, ktere poje sv. Cerkev o dotičnih praznikih. Prestavljal sem, kar je bilo moč, na tanko in ohranil mero, ki je v latinskem, da se bojo zamogle po že znanih napevih peti, kakor se pojejo v ljubljanski stolni cerkvi. Pesmi so veličastne, v njih veje duh božji, pa prestava je, se vé da, daleč za originalom, vender upam, da bom ž njo dragim Slovencem vstregel“. — Te prestave se nahajajo v Danici l. 1866 str. 201—281, l. 1867 str. 25, l. 1868 str. 310—407 in l. 1869 str. 25—235, in na str. 283—4 njim primeren vvod in ogovor. Vse to je prišlo na svetlo v lastni knjižici:

Prestave naj lepših himen sv. cerkve. Poslovenil J. Bilc. Del I. Ponatis iz Zg. Danice. V Ljubljani 1869. 8. str. VI. 42. Nat. J. Blaznik. Zal. L. Jeran.—V vvodu pripoveduje o pričetku cerkvenih himen, o njihovi vnanji obliki pa notranji veljavi, ter o njihovih skladateljih. V ogovoru pa pravi: „Namen moj, kateri me je vodil pri prestavljanju tih pesem, je bil podati slovenskim skladateljem klasičnih, Božji službi primernih poezij za vse praznike v letu in pa razširjati po deželi lepe staro-cerkvene in novejšje Riharjeve napeve, kateri so na latinske besede zloženi in nepripravni za cerkve po deželi. Drugi moj namen je bil tudi ta, da sem hotel tudi tistim omikanim Slovencem, kateri latinščine popolnoma ne razumejo, pokazati, kako krasne, kako božanstvene pesme je rodila sv. katoliška cerkev, ki je bila vedno mati lepih umetnost, ktere je vselej podpirala in gojila, kakor podobarijo, slikarijo, umetno zidarstvo, glasbo in petje, ravno tako tudi poezijo... Nekteri teh spevov se smejo meriti z naj slavnjšimi odami Horacijevimi... Pa tudi sebi sem hotel s temi pesmami o prostih urah prijetno in podučno zabavo pripraviti itd.“ —

Tarbula, keršanska junakinja. Zložil Janez Bilc. To je junaška pesem, katero pojasnjuje pesnik v predgovoru str. 17 v Danici l. 1868 na pr.: „Prebiraje stare legende svetnikov nahajamo pogostoma dogodbe, ktere nam globoko v serce segajo. Vidimo tu na eni strani, kako se je peklenska moč prizadevala in napenjala, da bi Jezusovo na skalo zidano cerkev poderla in pokončala; na drugi strani pa moramo se čuditi krasnim značajem mučenikov, ki z veseljem svojo kri prelivajo za Njega, ki jih je odkupil na lesu križa s svojo predrago kervjó. Naj bolj čudno pri tem je pa, da ne le čversti možje in močni mladenčji so neostrašeni v obličji smerti, ampak tudi nežne deve in devičice, katerim je Bog vstvaril bolj rahlo serce, ktere so, bi rekel, že po naravi boječe in plašljive. Tudi one so z veseljem ko verle junakinje življenje dajale za sv. vero... Stan sv. cerkve v Perziji pod Saporjem II in smert svete mučenice Tarbule Ti bo spevala, častiti bravec, moja pesem. Naj vnema Tvoje serce k spoštovanju in k ljubezni do Tvoje matere katoliške cerkve, ktera se mora ponašati s takimi spričevavci, s tako hrabrimi junaki in junakinjami itd.“ Pesem, katero posvečuje pesnik v spomin starega prijateljstva dr. Jurju Sterbencu (str. 235), se nahaja — Vvod in VII. spevanj — str. 17—301 — s sklepom p.:

Petnajst stoletij je minulo,
Kar sveto kri prelila deva,
Ki pesem moja jo opeva. —
Se tukaj vse je spremenilo,
Le cerkev stara je ostala,
Ko v morju sinjem siva skala.

Al cerkev stara, vedno mlada
Narode mlade v krilo zbira,
Jim luč prižiga, raj odpira,
Kjer je kristjanov sladka nada.
Gospod je seme vs'jal; zalila
Ga je mučencev kervca mila.

Ukazi in odredbe šolskih oblastev.

II. Vpisovanje v šolsko matriko.

(Razsodba upravnega sodišča.)

Kakor znano, morajo se šolodolžni otroci v tistem šolskem okoliši v šolsko matriko vpisovati, kjer stanujejo. Izraz „stanovati“ se je pa tolmačil različno. Nekateri so mislili, da pomeni izraz „stanovati“ stalno stanovanje. Drugi so pa zopet mislili, da je pod „stanovati“ razumiti le začasno stanovanje, kamor se oddajajo otroci radi šolskega obiska na hrano in stanovanje. O tem vprašanji je upravno sodišče v več odlokih i. s. iz leta 1891 št. 5672, 5849, 5850, 5851, iz leta 1889 št. 4964 in iz leta 1890 št. 5506 tako razsodilo, da pravo stanovanje določuje, v kateri šolski okoliš spadajo otroci. „Pravo stanovanje“ odlok iz leta 1891 št. 5849 tako-le tolmači. Pravo

stanovanje otrok je navadno stanovanje roditeljev ali njih namestnikov. Toda ako se preseli otrok radi rodbinskih ali drugih vzrokov roditeljev v drug kraj z namenom, stalno tu ostati, pristojen je v dotični šolski okoliš, v katerem stanuje, in ga je tudi v šolo tega okoliša sprejeti in v matriko vpisati. Ako pa otrok v kaki šolski občini stanuje le za čas šolskega pouka v ta namen, da tam obiskuje šolo, potem ni tu njegovo pravo stanovanje, ampak tam, kjer stanujejo roditelji ali njihovi namestniki; v tem slučaju se ima torej tam v šolsko matriko vpisati, kjer stanujejo roditelji.

Na to razsodbo opozorujemo šolska vodstva in krajne šolske svete.

L i s t e k.

Postna premišljevanja.

Ha! ha! zakrohotal sem se, gospod urednik, ko sem čital, kako so Vas, «Pesimista» in «Postojinskega» obirali. Vidite, gospod urednik, kako resničen je pregovor: «Kdor preveč izbira, dobi izbirek». Kako sta se Van «Pesimist» in «Postojinski» prirastla k sreči? — a kar nas je bilo ostalih — določili ste nam večinoma koš. No, pa saj je isti časi tudi potreben, ker mora biti brezmerno požrešen. Mitgefungen — mitgehangen, pravi Nmec — zato so Vas pa s «Pesimistom» in «Postojinskim» posadili na zatožno klop. V prvo primahal je doli od juga mož v rdeči halji in Vas prav pošteno obral, potem so Vas skopali v «Soči» in kot dodatek dobili ste še pravi «Oberguss» iz Notranjske. Hvala Bogu, da ste precej trdne narave, da Van to Kneipovanje ne bode škodovalo. Če tudi ste nas druge nekako pozabili, samo da je Vašemu «Pesimistu» in «Postojinskemu» ostalo prostora v «Tovarišu», da sta rogoborila in s svojim pretiravanjem (?) vznemirjala duhove, vender, vender nas je čudno dirnilo, ko so hrumele grozne nevihte preko Vaše glave in bi bile skoraj odnesle Slomška raz glavo našega «Tovariša». Že zdavnej sem kupal jezo nad Vašim «Pesimistom» in «Postojinskim», pa bal sem se — ker jeden proti dvema, katerima bi se bili bržkone pridružili še Vi s košem, bil bi gotovo podlegel. A sedaj mi je vzrastel pogum, sedaj hočem se jih še jaz lotiti. Ko sem mnogokrat sedeč na «toplen», časi tudi skoro «na suhem» Vaša junaka

premišljeval, vrivala se mi je vedno misel: to sta dva nehvaležneža, ki pretiravata kolikor mogoče neugodno gmotno stanje učiteljstva, dočim je vender že dognano, da že nobena hranilnica ne mara sprejemati naših vlog — tako ogromne so!! Skoro bi smel trditi, da bode težavno jih prešteti celo onemu matematiku, ki bode preštel od učiteljstva vzgojena drevesca.

Najmanj vzroka tožiti o neugodnem gmotnem stanju imata pa «Pesimist» in «Postojinski», ki sta se lotila celo mlinarske obrti! Ako izhajamo mi, ki dobivamo sicer še razven stalnih 480 gld. tudi ogromne nagrade za kmetijski pouk in Bog vedi za kaj še vse, kako dobro se mora šele onima goditi. Pomislite le: jaz sem dobil v 3 letih za 2 uri na teden celih 20 gld. nagrade za pouk v kmetijstvu. Ni li to briljantno — za vsako uro 7 (reci: sedem) krajcarjev nagrade! — Kako dobro je pa še za učitelja, kateri ima to srečo, da ima bolezen v hiši! Visoki deželni šolski svet, kateri ima tako ogromne vsote na razpolaganje, pošlje hitro podporo, da je kaj. Jaz sem imel v l. 1890 to srečo, da sem zbolel in ker me je Bog menda posebno ljubil, zbolela mi je še soproga, zboleli so mi otroci. Prosil sem podpore in jo tudi dobil čez 7 mesecev u. podobi: «konnte nicht berücksichtigt werden». Gospod urednik! lahko si mislite, kako smo se «mastili!» In ako tudi sem bil «na suhem», vender se nisem mogel veseliti, kajti nihče ni vesel, če je preveč «na suhem», zakaj bi moral

biti ravno učitelj, kakor nam svetuje nekako indirektno moj sobojevnik iz Notranjske. Torej g. «Pesimist» in g. «Postojinski», ni li sreča učiteljeva toliko večja, kolikor več nadlog ga tare in kolikor bolj je «na suhem?» In ako je krajni šolski svet tako prijazen, da nam do tega raja preskrbi še ključke, ako n. pr. mora učitelj poučevati po cel teden ali še dlje v sobi pri — 10° C, ker ni bilo drv, po tem je pa še «Postojinski» toli predrzen, da se zaletava v to, večinoma za res vzorno korporacijo. Ni li mar to najgrša nehvaležnost?

Razven vseh teh dobrot imamo pa še to ugodnost. Da postanejo celo 17-, 18-letni mladeniči voditelji šol. Je li mar g. ravnatelj učiteljske pripravnice

pozabil § 32. zakona z dne 14. velikega travna 1869? Dasi je g. Nerat koledarček prav skrbno uredil, vender mu štejemo v zlo, da ni še onih šol navedel, kjer poučujejo ti mladeniči, osobito ker je navedel našega g. tovariša izpod sv. Jošta, ki je imel redko srečo, da je bil že 6 let pred svojim rojstvom, če tudi ne stalno, pa vsaj začasno nastavljen. Ne čudim se, da pri tako ugodnih razmerah, tako izborno izgleda.

Da pa tudi faktično ovržem pretiranost Vašega «Pesimista» in Vašega «Postojinskega», hočem Vam v prihodnjic poslati svoj proračun za leto 1892. Upam, da ju bodem gotovo spreobrnil. Dotlej Vas prav lepo pozdravlja

Vaš

Rotsild.

Društveni vestnik.

Iz našega društva. Dne 9. t. m. je bila odborova seja. Razgovor je bil o Komenskega slavnosti. Na odborov poziv za sodelovanje pri slavnostnem koncertu se je oglasilo do 100 tovarišic in tovarišev, kar dosti jasno kaže živahno zanimanje za stvar. Pri vsem tem pa je razmerje med posameznimi glasovi jako neugodno. Število prvih glasov tako ženskih, posebno pa moških je tako skromno z ozirom na druge glasove, da bi v koncertu vsled tega ne mogli tako dostojno nastopiti, kakor stvar zahteva in bi se vsled tega tudi ne mogel sestaviti primeren program. Na podstavi posvetovanj s strokovnjaki, zlasti z g. A. Nedvédom je torej odbor sklenil, da se priredi velikonočni terek namestu koncerta Komenskega večer z določenim zanimivim programom, kakor jih pripravajo po mestih na Českem. Pri tem večeru bode nastopil manjši mešani in moški zbor in se bode skrbelo za raznovrstnost v programu, katerega podrobnosti se naznanijo pravočasno. Tak večer bode za to slavnost boljše ugajal nego koncert. Pevke in pevce pa, ki so se oglasili, pa že danes prosimo, da so nam na razpolaganje tudi za tako slavnost.

Končno se je na predlog g. F. K. Trošta sklenilo, da odbor vložijo prošnjo na vis. deželni zbor, da bi dovolil primerne nagrade onim učiteljem, ki poučujejo v šolskih delarnah.

Iz odborove seje vdovskega učiteljskega društva v Ljubljani dne 1. sušca 1892. 1. Otvorivši sejo naznanja predsednik č. g. dr. Anton Jare, da se je vročilo vdovi Govekarjevi onih po občnem zboru dovoljenih 30 gld. kot prispevek za nagrobni spomenik. S tem se pa nikakor ni delal kak precedens,

da bi društvo dajalo vsakemu umrlemu članu oziroma odborniku podpore v prej označeni nameh. Tukaj pa se je vender delala neka izjema in sicer zato, ker je bil pokojni Govekar mnogo let društveni odbornik in je imel obilo stroškov prihajajoč z Iga k odborovim sejam in drugič, ker je bil za časa svojega hivanja v Šiški tudi društveni tajnik. Vzame se brez ugovora na znanje.

2. Poročilo tajnikovo in blagajnikovo.

Iz tega poročila se razvidi, da ni umrl od zadnjega občnega zbora nihče izmed društvenikov, da se torej število vdov in sirot ni pomnožilo. Odpadla je jedna sirota Simoničeva s Štajerskega.

Pristopil je g. Avgust Kleč, učitelj v Cerknici vplačavši 8 gld. na vstopnini. Vstopnina drugih društvenikov dohaja počasno, nekateri plačujejo, drugi zopet ne.

Odbornik Ivan Tomšič misli, da bi bilo najbolje, da bi se s takimi člani postopalo strogo po društvenih pravilih, sicer se bodo jeli pritoževati drugi člani, kateri vestno izpolnjujejo društvene dolžnosti.

Odborniki Žumer, Praprotnik in Borštnik pa žele, da bi se slednjic še jedenkrat opominjali, da poravnajo zaostale zneske vsaj do meseca vel. travna tekočega leta, sicer niso več društveni člani, kar brez ugovora obvelja.

3. Nova uda sta postala gg. Anton Žibert z Jezice in Francišek Schiffrer z Rudnika.

Preden se seja zaključil, omenja predsednik, da ima društvo največ dohodkov v prvem in drugem četrtletju, ker nanese tako vloge pri različnih denarnih zavodih. Vdovam in sirotam pa se izplačujejo redno določeni zneski v vsakem četrtletju. C—r.

Vestnik.

Osobne vesti. Naš ožji rojak, g. Francišek Hubad, profesor na I. gimnaziji v Gradcu, znan slovenski pisatelj, pozvan je v delovanje k naučnemu ministerstvu na Dunaj ter se je s koncem meseca svečana že tija preselil. — G. Stefan Birk, doslej

namestni učitelj na Vrhpolji pri Moravčah, dobil je učiteljsko službo v Hotiči.

Iz občinskega zbora ljubljanskega. V predzadnji seji je občinski zbor dovolil vodstvu prve mestne deške šole v Ljubljani za pokritje stroškov za učilsko

razstavo, ki se je priredila ob priliki deželne učiteljske konferencije, 70 gld. podpore. Ker je pa ta razstava postala stalna, dovolil je ob enem za nje vzdrževanje in premoženje redno ietno podporo 50 gld. — Šolskemu vodstvu na Barji se je dovolilo 100 gld. za nakup še potrebnih učnih pripomočkov. Podporo za napravo šolskega vrta pri tej šoli pa je zbor z ozirom na to, da se bode na Barji kimalu moralo graditi posebno šolsko poslopje, ki pa ne bode stalo na mestu sedanje najete šole, odklonil.

Za šolske vrte je visoki deželni odbor dovolil v minoletem letu iz kulturnega zaklada podpore i. s. ljudski šoli v Trbojah 100 gld., v Gočali 100 gld., v Kostanjevici 40 gld., v Velesovem 50 gld. in v Metliki 50 gld.

Za uobzno knjige iz c. kr. šolsko-knjžne zaloge na Dunaji je za šolsko leto 1892/93. za Kranjsko določena vsota 1816 gld. 64 kr. Od te vsote spada na vsaki šolski okraj in sicer: Črnomelj 120 gld., Kamnik 147 gld. 79 kr., Kočevje 174 gld. 31 kr., Kranj 155 gld. 71 kr., Krško 227 gld. 92 kr., Litija 154 gld. 96 kr., Ljubljana (mesto) 83 gld. 28 kr., Ljubljana (okolica)

155 gld. 96 kr., Logatec 157 gld. 16 kr., Novo Mesto 191 gld. 58 kr., Postojina 149 gld. 13 kr., Radovljica 96 gld. 84 kr.

Komenskega 300letnica se bode v Pragi praznovala dné 26., 27. in 28. sušca po nastopnem programu:

Dné 26. sušca slavnostna predstava v narodnem gledališči: 1. Slavnostna Ouvertura E. Fibichova. 2. Prolog J. Vrchlickega. 3. Živa podoba «Komenski kot učitelj narodov». 4. «Škola nraavnovédna», dramatična slika. 5. «Véšba Komenskeho», slavnostna igra.

Dné 27. sušca akademija v Rudolfinumu: 1. Slavnostna Ouvertura Smetanova. 2. Prolog El. Krasnoborske. 3. Kantata na oslavo Komenskega K. Knittlova. 4. Slavnostni govor ravnatelja F. Kneidla. 5. Komenskega psalm 47., mešani zbor z orglami J. Kličke.

Dné 28. sušca slavnostni shod v muzeji: 1. Koral «Hospodine pomiluj ny». 2. Pozdravni govor načelnika Webra viteza Pravomila. 3. Slavnostni govor profesorja dr. P. Durdika. 4. Bendlov koral «naroda českega». 5. Pohod Komenskega razstave.

Uradni razpisi učiteljskih služeb.

Št. 98

okr. š. sv. V krškem šolskem okraji je stalno ali začasno popolniti sledeči učiteljski službi.

1. Drugo učiteljsko mesto na trirazredni ljudski šoli v Št. Ruprtu z dohodki IV. plačilne vrste.

2. Tretje učiteljsko mesto na trirazredni ljudski šoli v Veliki Dolini z dohodki IV. plačilne vrste.

Prosilci (prosilke) za te službi naj svoje pravilno obložene prošnje predpisanim pótém semkaj vlagajo do dné 20. mal. travna 1892.

C. kr. okrajni šolski svét v Krškem
dné 26. svečana 1892.

Št. 199

okr. š. sv. Na štirirazredni ljudski šoli v Vipavi je stalno popolniti nadučiteljsko mesto z letno plačo 600 gld., opravilno doklado 100 gld. in prostim stanovanjem.

Pravilno opremljene prošnje naj se službenim pótém semkaj vlagajo do dné 25. sušca 1892.

C. kr. okrajni šolski svét v Postojini
dné 29. svečana 1892.

Št. 199

okr. š. sv. Na dvorazrednici v Starem Trgu pri Poljanah je razpisana druga učiteljska služba z

letno plačo 450 gld. in prostim stanovanjem v stalno ali začasno umeščenje. V zadnjem slučaju znaša letna plača le 360 gld.

Prošnje naj se semkaj vlagajo do 30. sušca t. l. C. kr. okrajni šolski svét v Črnomlji
dné 6. sušca 1892.

Št. 174

okr. š. sv. Na jednorazrednici v Črešnjevcu, v sodnijskem okraji metliškem, razpisana je služba učitelja in voditelja z letno plačo 450 gld., opravilno doklado 30 gld. in prostim stanovanjem v stalno ali pa v začasno umeščenje. V zadnjem slučaju znaša letna plača le 360 gld.

Prošnje naj se vlagajo do 30. sušca t. l. pri podpisnem uradu.

C. kr. okrajni šolski svét v Črnomlji
dné 1. sušca 1892.

Št. 242

okr. š. sv. Na trirazredni ljudski šoli v Dobropoljah je stalno ali začasno popolniti drugo učno mesto z letno plačo 500 gld.

Pravilno opremljene prošnje naj se predpisanim pótém semkaj vlagajo v teku 4 tednov.

C. kr. okrajni šolski svét v Kočevji
dné 5. sušca 1892.

Listnica uredništva.

G. F. I. v L.: Lepa hvala, prosimo še! — G. I. K. v Trb.: Dalje? — G. J. R. v L.: Kaj je z «D. m.?» Pričakujemo! — G. F. G. v V.: Lepa hvala! Navodilo, o katerem nam pišete, bode dobro došlo. Torej na delo! — G. R. K. v Št. J.: Posvetovali smo se o Vaših predlogih, a nismo našli za nje zagovornikov, torej do sedaj stvari še tudi v

list nismo vzeli. — G. Radovednež v. H.: Razstavile so skoraj brez izjeme le trgovske tvrdke, da si smo želeli, da se gg. tovariši udeležijo s svojimi izdelki. Hvalevreden je torej trud onih, ki so to storili, na kako odklikovanje pa se za letos ni moglo misliti. Za zahtevana pravila smo skrbeli. Kar se pa tiče muzikalne priloge, nas ta 1. preveč stoji, 2. pa ta glasbena stroka ni v nikaki zvezi s sm. trom, ki ga imamo z listom.

«Učiteljski Tovariš» izhaja na celi poli velike osmerke 1. in 16. dan vsakega meseca; ako je pa na ta dan nedelja ali praznik, izide dan poprej ali pa dan pozneje. — List stoji za vse leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr. Udje «Slovenskega učiteljskega društva» prejemajo list za 2 gld. na leto, za 1 gld. na pol leta.

Spisi naj se blagoizvolijo pošiljati uredništvu v Ljubljano, Poljske ulice št. 9; naročnino pa prejema gospod Fr. Kokalj v Ljubljani na Bregu št. 16.

Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko.

Lastnik: Slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani. — Tisek R. Miličeve tiskarne v Ljubljani.